

REDUIR EL RISC DE DESASTRES

© EC / ECHO / Raphaël Brigandi / Santo Domingo

Des de temps remots, la humanitat ha atribuït un significat fatalista i apocalíptic a les catàstrofes causades per fenòmens naturals. Amb tot, aquesta percepció comença a canviar, ja que cada vegada hi ha més consciència que és possible fer front a aquestes amenaces si ens preparem. Durant les darreres dues dècades, la comunitat internacional s'ha mobilitzat i ha adoptat mesures en matèria de prevenció de desastres. Encara que tot això no s'ha traduït en una disminució del nombre de catàstrofes ni del de persones afectades, que pertanyen, la gran majoria, a la població més pobre del planeta, la més vulnerable envers aquests fenòmens.

Cada any, desenes de milions de persones s'enfronten a inundacions, sequeres, terratrèmols, ciclons o incendis forestals. La pèrdua de vides –235.816 persones moriren el 2008 a causa de les catàstrofes naturals–, les pèrdues materials i de les fonts d'aliment, podrien reduir-se molt si s'observessin algunes actuacions per minimitzar-ne l'impacte: alertar la població abans que es produeixi el fenomen, no edificar en àrees de risc, no desforestar els vessants, mantenir els manglars i els esculls de coral que actuen com a barreres protectores, implantar sistemes d'alerta primerenca, disposar de plans d'evacuació i d'emergència, etc.

El terratrèmol de Sichuan (Xina) i el cicló Nargis (Birmània) foren els successos que causaren un nombre més elevat de víctimes el 2008. Però, segons Sálvano Briceño, director de l'Estratègia Internacional de Reducció de Desastres (ISDR), “les pèrdues humanes i econòmiques haguessin pogut ser molt inferiors si els edificis a la Xina, sobretot les escoles i els hospitals, s'haguessin construït de manera que resistissin millor els sismes”; i, pel que fa al Nargis, “Un sistema d'alerta precoç (dels ciclons), així com una bona preparació de la població, també hagués pogut salvar moltes vides a Birmània”.

© EC / ECHO / Phyuwin Ngwethaw / Birmaníia

“ Els països en desenvolupament són més vulnerables davant dels fenòmens naturals extrems, perquè tenen menys mecanismes de previsió i d'informació, per les seves infraestructures precàries i per l'escassa capacitat financera i tècnica per recuperar-se d'una catàstrofe ”

Tot i que és veritat que cada vegada es dediquen més esforços, tant a nivell nacional com per part de la cooperació internacional, a la gestió de desastres, particularment a la prevenció, preparació i mitigació, també, com recalca Briceño, els efectes dels desastres són cada vegada majors, entre altres motius perquè ha augmentat molt la població que viu en àrees urbanes d'alt risc: tres de cada quatre habitants del planeta viuen en àrees que experimenten almenys un terratrèmol, cicló tropical, inundació o sequera des de 1980.

A l'augment de la densitat de la població, cal afegir-hi la pobresa, la degradació ambiental i l'escalfament global, com a factors que augmenten l'impacte de les amenaces naturals. Així ho corroborava, el passat mes de maig, el *Primer Informe de Evaluación Global Bianual de Reducción del Riesgo de Desastres (RRD) 2009*, que estudia les tendències internacionals en matèria de desastres i de reducció del risc. L'informe destacava l'efecte del canvi climàtic sobre aquests fenòmens, així com les relacions entre el desencadenament i la transcendència dels desastres amb la pobresa i, especialment, amb l'extrema pobresa. Aquest informe proposava un conjunt de vint mesures que haurien d'adaptar-se tant com es pugui; algunes adreçades a frenar el canvi climàtic, responsable de l'escalfament global i que incrementa la freqüència i la potència d'esdeveniments naturals extrems.

Els països més rics, els que han contribuït sobre manera a provocar l'escalfament global, no seran els més perjudicats pels efectes de l'augment de les temperatures, almenys els primers anys. Seran les poblacions de les regions més pobres les que resultaran més intensament i més ràpidament afectades per l'increment d'huracans, tempestes, inundacions, sequeres i l'augment del nivell de la mar. Els efectes del canvi climàtic es deixaran sentir també sobre l'agricultura, de la qual aquestes poblacions depenen enormement, així com sobre els seus recursos naturals. A més, a causa dels seus ingressos baixos, a aquestes persones els serà més difícil adaptar-se als nous escenaris climàtics.

Els últims trenta anys, prop de 7.500 desastres naturals han llevat la vida a més de dos milions de persones a tot el món, la gran majoria habitants de països pobres. Aquests països estan mancats dels recursos financers i de la infraestructura (plans d'emergència, serveis sanitaris, carreteres, telecomunicacions) que es necessiten per prevenir les catàstrofes i per a les tasques posteriors de socors i reconstrucció.

La Declaració de Hyogo (2005), sorgida de la Conferència Mundial sobre Reducció de Desastres i acordada per 168 països, subratlla l'estreta relació que té la reducció de desastres amb l'impuls del desenvolupament sostenible i l'eradicació de la pobresa. També advocà per tal que la comunitat

© EC / ECHO / Raphaël Brigandi / Haïti

“ L’informe *El derecho a sobrevivir*, d’Intermón Oxfam, alerta del fet que els afectats per desastres relacionats amb el clima sumaran aproximadament 375 milions el 2015 ”

internacional treballés en equip i s’establí un Pla d’Acció amb cinc accions prioritàries per reduir considerablement les pèrdues que ocasionen els desastres en termes de vides humanes i béns socials, econòmics i ambientals de les comunitats i els països per al 2015:

1. Aconseguir que la reducció del risc de desastres sigui una prioritat.
2. Millorar la informació sobre els riscos i les alertes primerenques.
3. Crear una cultura de seguretat i resiliència.
4. Reduir els riscos en sectors clau.
5. Enfortir la preparació per a una resposta eficaç.

Tot i que, tal com assenyalava Francisco Rey Marcos, codirector de l’Institut d’Estudis sobre Conflictes i Acció Humanitària (IECAH), els efectes de la crisi financera global han estat demolidors en matèria de mesures de prevenció envers desastres i els governs han interromput la dedicació de fons a millorar els sistemes de reducció de riscos, tal com es proposava a Hyogo.

Reduir el risc de desastres requereix la col·laboració i la cooperació dels estats, dels ens i de les institucions regionals i les organitzacions internacionals, amb la participació de la societat civil, els voluntaris, la comunitat científica, els mitjans de comunicació i les empreses privades.

Els països rics, per la seva responsabilitat en el canvi climàtic i pel poder econòmic que tenen, haurien d’aplicar-se més en la reducció de desastres per mitigar les pèrdues humanes, socials, econòmiques i ambientals, i augmentar la resiliència de les comunitats proclius a sofrir fenòmens naturals extrems. I, sobretot, perquè s’ha constatat, a més, que hi ha mesures simples per minorar el risc i la vulnerabilitat: planificar els assentaments humans, implantar normes de construcció per protegir escoles, hospitals i llars, salvaguardar els ecosistemes que actuen com a barreres naturals davant els fenòmens hidrometeorològics, establir sistemes d’alerta per informar la població vulnerable i tenir previstos plans d’emergència, així com disposar de mecanismes de seguretat social i econòmica per a les poblacions que han resultat afectades pel desastre.

© Mani Kumar / Oxfam GB / Índia

© Emily Farr / Oxfam Amèrica / Perú

JACOBO OCHARAN, responsable de reducció de riscos davant de desastres d'Oxfam Amèrica

Jacobo Ocharan impartirà el proper mes de setembre a Palma el seminari "Gestió de riscos: prevenció, mitigació i preparació davant de desastres". Aquest curs ofereix una panoràmica sobre les bones pràctiques en la matèria i les tendències entre els organismes humanitaris i de desenvolupament.

Ocharan és autor de la *Guía práctica de reducción del riesgo de desastres para organizaciones humanitarias y de desarrollo*, editada per la Fundació 'la Caixa' en col·laboració amb l'Institut d'Estudis sobre Conflictes i Acció Humanitària (IECAH).

-Al llarg de la darrera dècada s'ha progressat en matèria de prevenció, preparació, mitigació i reconstrucció, i malgrat això ha augmentat el nombre de desastres naturals i el de persones afectades, què passa?

Hi ha una tendència general a anomenar naturals aquells desastres que l'home no ha provocat d'una manera clara i directa. Però no hi ha desastres purament naturals.

Perquè es produeixi un desastre han de donar-se dos fets: un esdeveniment que el provoqui (un moviment sísmic, l'absència o l'excés de pluja, un corriment de terra, etc.) i una població que sigui prou vulnerable per no aguantar el cop del desastre. Com a exemple, pot servir la comparació de dos terratrèmols. El 1989 un terratrèmol a San Francisco de 6,9 graus a l'escala de Richter causà 63 morts, mentre que el 2001 el primer sisme a El Salvador fou de 6,6 graus a l'escala de Richter i en provocà 700. Si el terratrèmol a San Francisco fou més intens que a El Salvador, per què generà menys morts? Perquè la població i les infraestructures del país de Centreamèrica eren més dèbils davant del terratrèmol. Es pot considerar el sisme a El Salvador quelcom natural? Sí. Es pot considerar el desastre que provocà el terratrèmol, els 700 morts, quelcom natural aliè a l'obra de l'ésser humà? No. La construcció sense control, els processos econòmics que provoquen l'aglomeració de població

en zones urbanes i altres moltes coses són culpa de l'home i provoquen el desastre.

Els desastres, els esdeveniments, que continuen creixent són aquells que anomenem hidrometeorològics (inundacions, sequeres, huracans, etc.), mentre que els geològics (com ara els terratrèmols) romanen estables. La causa més evident que fa que els primers augmentin és el canvi climàtic. Ja s'ha demostrat que la incidència de l'ésser humà sobre el medi genera una sèrie de processos que condueixen a incrementar els desastres. Per exemple, l'augment de la temperatura mitjana de l'aigua dels oceans (un fet documentat) afavoreix que els huracans siguin d'una intensitat major i que abastin zones més àmplies.

Aquest augment del nombre de desastres suposaria per si mateix un augment del nombre de persones afectades. Però, a més, també tenim evidències que la vulnerabilitat de les persones als diferents fenòmens s'incrementa. Factors com el creixement de la població, l'aglomeració en àrees urbanes, l'explotació dels recursos naturals fins a l'extenuació o la falta de governabilitat i els conflictes, disminueixen la capacitat de les societats que pateixen els desastres de poder-los afrontar amb èxit.

-Què proposa per millorar la gestió del risc de desastres?

Hi ha infinitat de mesures per reduir el risc, que han de realitzar-se des del nivell estatal fins al nivell comunitari. El 1970, el cicló Bhola deixà prop de mig milió de morts a Bangladesh. El 2007, el cicló Sidr, de característiques similars, en provocà 2.580. Tot i que les xifres continuen sent molt altes, els més de 30 anys de plans de prevenció del govern de Bangladesh han fructificat. A tota la costa del país hi ha refugis per a ciclons, sistemes d'alerta primerenca per avisar que s'apropa el fenomen i plans d'evacuació constantment assajats. També hi ha una normativa de construcció més estricta i una política d'ús del territori que té en compte els ciclons. Tot això redueix el risc i salva vides.